

El llibre presenta uns quants atractius però un dels més rellevants és, sens dubte, la tria i l'anàlisi dels exemples. Payrató dissecciona fragments que ens són familiars, discursos que hem sentit o llegit a les xarxes, a les notícies, en campanyes publicitàries o en contextos culturals i literaris. Com a *homines discursivi* que som estem immersos en aquests exemples que Payrató analitza amb precisió i ens fa evidents les múltiples capes que operen en els discursos amb què vivim.

Discurs: paraules, imatges i sons. Un assaig sobre el discurs multimodal és un llibre difícil de classificar que no només articula una proposta teòrica sòlida sobre la multimodalitat sinó que la practica, la performa. Com advertia Fuster —una altra vegada ell—: «un bon llibre sempre és una provocació» (p. 23). I aquest ho és.

FONTANA, Joan: *Romanès per a catalanoparlants. O de com fer que dues llengües germanes travessin Europa per retrobar-se*, Argentona: Voliana edicions, 2024.

XAVIER JUCLÀ I PERA

Universitat de Barcelona

xavier.juclaipera@gmail.com

El 2024 Voliana editava *Romanès per a catalanoparlants*, de Joan Fontana i Tous, després d'haver publicat dos altres exemplars de títol anàleg per al basc (2016) i el portuguès (2023). D'entrada, ja a la coberta, l'autor posa els punts sobre les is: cinc lletres de l'alfabet romanès amb un tret comú, tres diacrítics (el circumflex, el signe breu i la coma inferior), inexistents en català. Les escorta una il·lustració de l'escultura de Brâncuși, «Ocell a l'espai», represa a la reflexió final (p. 271-272).

A l'interior destaca l'índex de continguts (p. 9-11), amb set capítols i els seus apèndixs, i tres índexs al final: de taules (p. 273-275), de refranys catalans i romanesos (p. 277-279), i de referents romanesos i moldaus (p. 281-286). Els títols desvelen l'índole del llibre, proper i murri; mentre que els agraïments (p. 19-23) traspuen la il·lusió de qui vol contar el seu viatge excitant (ple d'aventures, ple de coneixences), i homenatja qui l'ha ajudat a arribar a port. La introducció (p. 25-27) s'enceta amb una declaració d'intencions: «entretenir i alhora alliçonar el lector (*lectorem delectando pariterque monendo*)»; l'objectiu no és, doncs, escriure un manual a l'ús. Per cert, amb la frase anterior, d'Horaci, l'autor fa notar la seua formació clàssica. Al seu torn, el preludi (p. 29-32) confirma la sospita: una gimcana «lúdico-àulica» a la romanesa, que revela el tarannà juganer del creador.

En el capítol I (p. 33-58), «A beceroles del romanès. L'alfabet», s'introdueixen els sons, lletres i grafies més característiques. La rellevància dels diacrítics es demostra amb un símil que els culers sabran valorar: si li extirpem la «ç» al Barça, què ens queda? «Una forma que el mena irremeiablement a la deriva» (p. 36). S'inclouen dues taules útils per advertir, d'una banda, les divergències de la síl-

laba tònica entre català i romanès i, de l'altra, copsar l'evolució del grup llatí -CT-, en romanès resolt en -pt-. Ho amaneixen anècdotes i personatges coneguts com Vlad Țepeș, inspirador de *Dràcula*, o la prodigiosa Nadia Comăneci. I clou el capítol un apèndix curull de consells per iniciar-se en la llengua.

Costa no somriure al llegir el títol que obre el capítol II (p. 59-84): «La insuportable lleugeresa del neutre». En efecte, aquí s'ensenyen el gènere i el nombre, a partir del mite clàssic del rapte de Persèfone, amb un subtítol que no passa per malla: «Un verat i un verat fan dues cavalles. El gènere». Són d'interès les taules afegides, tant la de terminacions de substantius en singular i plural, com la d'alternances consonàntiques en la formació d'alguns plurals. De l'apèndix final en destaquen la plataforma de diccionaris *dexonline*, i el programa de 3CAT *Karakia*, sobre la cuina romanesa. En el tercer capítol, «Remeis articulars. L'article determinat», s'afronta la qüestió d'aquests tres articles (p. 85-125). Qui vulgui estudiar romanès farà bé de prendre nota del consell de l'expert: «gravar-se als peus del llit [...], amb lletres tan llampanes com les de les taules de la Llei de Moïses, la triple combinació "genitiu-datiu + femení + singular"» (p. 110). Les taules que s'adjunten mostren el comportament dels articles en romanès i català, i reforcen la teoria de la mà de literats com Eminescu, Sorescu o Cioran.

Que la llengua romanesa és filla del llatí queda palès en el capítol IV, «Casos perduts. El genitiu-datiu, l'article genitiu o possessiu i el vocatiu» (p. 127-166), on s'estudien tres dels cinc casos conservats de la llengua mare. De nou, es combina la instrucció amb taules molt visuals, i nombrosos exemples literaris que, glossa a glossa, omplen la motxilla del saber.

Els protagonistes del cinquè capítol són: «De tu a t'ho. Els pronoms personals» (p. 167-201). Aquí, cal destacar la taula magna del llibre: una comparació dels pronoms personals en romanès i català (p. 168-169). A continuació, es repassa el datiu possessiu, el relatiu *care*, i les formes de cortesia a través d'un text de Caragiale, absurd i jocós. Malgrat que «In principio erat Verbum», el tema del verb s'aborda en el capítol VI, «Un món de verbaritats. El verb» (p. 203-237). Així i tot, aquests aspectes no es tracten amb menys èmfasi que les qüestions prèvies; al contrari, s'hi examinen a fons els temps verbals: el present d'indicatiu, l'imperatiu, el passat, el subjuntiu, el futur, el presumptiu, el condicional, i un convidat inesperat, el supí. En tot l'apartat, els exemples literaris d'allò que s'explica són abundants, i ajuden a fer-se el càrrec del que ens revela: res de barbaritats.

L'últim capítol del llibre, però no menys important, és: «Per a entendre'ns i per a entendre'l. El lèxic» (p. 239-270). Les més perspícaces gaudiran del repàs als estrangerismes, convidades per la lírica de Sisa («Oh, benvinguts, passeu, passeu», p. 247). Les clàries, marcades per apunts històrics o fets graciosos, succeeixen els títols dels manlleus que insto a llegir. Completa el capítol un apartat de falsos amics amb tres taules: de substantius, de verbs, i d'adjectius; la qüestió dels pleonasmes; i l'explicació d'un concepte bell de debò: el *dor*. El mot es presenta en diverses poesies on s'aprecia el seu caràcter singular i variable, especialment per la colla d'accepcions que admet.

Fet i fet, l'autor no ens enganyava quan confessava el ver objectiu del llibre. No es tracta únicament d'un manual de romanès, sinó d'una aproximació als aspectes lingüístics farcida d'un feix d'apunts històrics, socials, esportius, cinematogràfics, gastronòmics i, majorment, literaris, que ofereixen una visió panoràmica de la llengua. Ho amenitzen les vivències personals i un humor que actua de lubricant al llarg de l'obra, que capta l'atenció del lector i teixeix una valuosa complicitat a través d'interpel·lacions, en forma de pregunta o d'examen sorpresa. Aquest to recorre tot el text, i és idoni després d'alguna lliçó que pot resultar feixuga als lectors menys avesats en la matèria, per bé que Fontana ho fa fàcil i no embolica la troca. Quant a l'absència de notes, precepte de la col·lecció, hom vol indicar la jugada mestra: els apèndixs actuen com a subterfugi de la norma editorial, i són un calaix de sastre ple de suggeriments i detalls de les obres citades. S'hi escauen les referències, si bé, sobretot per qui llegeixi el llibre d'una tirada, poden ser excessives les reiterades mencions, com la de l'obra de Cioran *El crepuscle dels pensaments*.

En suma, qui vulgui acostar-se a la llengua i cultura romaneses té, aquí, un llibre interessant, distret i útil, que atraparà qui s'anima a conèixer la llengua més oriental de la Romània i, no obstant, germana de la nostra. Brindem per la *soră*: *noroc!*